

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

опыте ряда зарубежных стран, законодательно закрепить применение индекса Херфиндаля-Хиршмана. Для применения этого показателя необходимо наличие информации обо всех субъектах рынка, что является достаточно проблематичным в условиях существующей статистической информации в стране. Так, отсутствуют данные о потенциальных конкурентах, уровне концентрации капитала, объемах и структуре производства негосударственного сектора экономики. Поэтому разработка и применение соответствующих форм статистичности также на повестке дня экономики Беларуси.

Основной задачей законодательства в области регулирования структуры товарных рынков, согласно мировой практике, должно быть достижение и поддержание умеренной рыночной концентрации. Как свидетельствует опыт США и стран ЕС, для этого следует законодательно закрепить варианты возможных действий антимонопольного органа по отношению к функционирующим на товарных рынках субъектам-монополистам: разработку программ демополизации, разукрупнение монопольных структур и другие [2]. Для поддержания конкурентного рынка считаем необходимым также обеспечение постоянного мониторинга уровня концентрации рынка, особенно в наиболее важных для национальной экономики отраслях.

Предложенные меры позволят нивелировать влияние возможной монопольной власти крупных хозяйствующих субъектов на состояние конкурентной среды в Республике Беларусь.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

- 1 Антимонопольное законодательство Республики Беларусь [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://economy.gov.by>. - Дата доступа: 15.09.2013.
- 2 Бутыркин, А.Я. Теория и практика антимонопольного регулирования в ведущих странах Запада и России / А.Я. Бутыркин. - М.: Новый век, 2004. - 88 с.
- 3 Государственная антимонопольная политика в Республике Беларусь [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://economy.gov.by>. - Дата доступа: 08.09.2013.
- 4 Дохолян, С.В. Региональные интегрированные корпоративные структуры / С.В. Дохолян, В.З. Петросянц. - М.: Наука, 2008. - 291 с.
- 5 Князева, И.В. Антимонопольная политика в России / И.В. Князева. - М.: Издательство «Омега-Л», 2008. - 493 с.
- 6 Кравец, Л.М. Антимонопольное регулирование: анализ зарубежного опыта / Л.М. Кравец // Веснік БДЭУ. - 2008. - № 6. - С. 17-25.
- 7 Медведева, Ю. Интеграция: форма и содержание / Ю. Медведева // Экономика Беларуси. - 2012. - №4. - С. 68-72.
- 8 О противодействии монополистической деятельности и развитии конкуренции. Закон Республики Беларусь №2034-ХІІ от 10 декабря 1992 г. [Электронный ресурс] Режим доступа <http://pravo.by>. - Дата доступа: 04.09.2013.
- 9 Санько, Г.Г. Монополия и конкуренция / Г.Г. Санько. - Минск: БГЭУ, 1999. - 302 с.
- 10 Промышленность Республики Беларусь. Статистический сборник - 2013. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://belstat.gov.by>. - Дата доступа: 23.10.2013.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЇХ ДОСЯГНЕННЯ

Кравченко В.О., к.е.н., доцент кафедри "Міжнародна економіка" Донецького національного університету (Україна)
Гудаков О.К., аспірант кафедри "Міжнародна економіка" Донецького національного університету (Україна)

Кравченко В.О., Гудаков О.К. Макроекономічні орієнтири розвитку України та міжнародний досвід їх досягнення

У статті викладені матеріали стосовно можливих шляхів покращення макроекономічної ситуації в Україні, які базуються на успішних моментах в розвитку деяких країн світу. На початку статті дається пояснення, чому ВВП на душу населення є дуже інформативним макроекономічним показником соціально-економічного розвитку держави, а також надається порівняльна характеристика його рівня в Україні відносно іншими країн світу.

Далі приводяться основні причини високого рівня соціально-економічного розвитку Катару та Люксембургу, як країн які в 2012 році мали найбільший ВВП на душу населення у світі. Особливо детальна увага приділяється факторам економічного успіху Люксембурга, як країни яка змогла успішно трансформувати індустріальну модель національної економіки в постіндустріальну.

Спираючись на приклади досягнення високих економічних показників в Катарі та Люксембурзі, приводяться можливі напрямки для поліпшення економічної ситуації в Україні. На самперед, це зменшення енергоємності ВВП, розвиток національного сільського господарства та європейська інтеграція України.

Ключові слова: ВВП на душу населення, енергетичні ресурси, євроінтеграція, енергоємність ВВП, сільське господарство.

Кравченко В.А., Гудаков А.К. Макроекономические ориентиры развития Украины и международный опыт их достижения"

В статье изложены материалы относительно возможных путей улучшения макроекономической ситуации в Украине, основанные на успешных моментах в развитии некоторых стран мира. В начале статьи дается объяснение, почему ВВП на душу населения очень информативным макроекономическим показателем социально - экономического развития государства, а также предоставляется сравнительная характеристика его уровня в Украине относительно другими стран мира .

Далее приводятся основные причины высокого уровня социально - экономического развития Катар и Люксембурга, как стран, которые в 2012 году имели самый высокий ВВП на душу населения в мире. Особое внимание уделяется факторам экономического успеха Люксембурга, как страны которая смогла успешно трансформировать индустриальную модель национальной экономики в постиндустриальную.

Опираясь на примеры достижения высоких экономических показателей в Катар и Люксембурге, приводятся возможные направления для улучшения экономической ситуации в Украине. В первую очередь, - это уменьшение энергоёмкости ВВП, развитие национального сельского хозяйства и европейская интеграция Украины.

Ключевые слова: ВВП на душу населения, энергетические ресурсы, евроинтеграция, энергоёмкость ВВП, сельское хозяйство.

Kravchenko V., Gudakov O. Macroeconomic targets of Ukraine and international experience of achieving them

The article presents materials about possible ways of improving the macroeconomic situation in Ukraine, based on the successful moments in the development of some countries. In the beginning are explains why GDP per capita is very informative macroeconomic indicators of socio-economic development, and provides a comparative description of its level in Ukraine relative to other countries.

Next, the article provides main reasons of high level of socio-economic development of Qatar and Luxembourg as countries which in 2012 had the largest GDP per capita in the world. Particular attention is paid to factors of economic success of Luxembourg as a country that have successfully transformed the industrial model of the national economy into the post-industrial.

Based on examples of high economic performance in Qatar and Luxembourg, the possible ways of improving the economic situation in Ukraine are provided. First of all, the decrease of energy intensity of GDP, the development of national agriculture and European integration of Ukraine.

Keywords: GDP per capita, energy resources, European integration, the energy intensity of GDP, agriculture.

Загально відомий факт, що владою майже всіх країн, в тій чи іншій формі, декларується, що головним завданням є створення та

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

підтримка високого рівня життя громадян. Україна також не є включенням. Виконання цього завдання, як правило, покладається на проведення економічної та соціальної політики. Рівень життя також може складатися з багатьох факторів: тривалості життя, якості харчування, освіти, медицини, екології, культури та інших взаємозалежних факторів.

З точки зору загальної оцінки економічного розвитку країни та рівня життя її громадян найбільш інформативним є показник валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення. З одного боку він показує рівень продуктивності економіки, а з іншого - матеріальну базу для забезпечення певного рівня життя кожному громадянину.

Таким чином збільшення валового внутрішнього продукту на душу населення є головним пріоритетом економічної та соціальної політики держави на макроекономічному рівні. Основними орієнтирами в цьому напрямку для України мають бути розвинені країни Європи та світу.

Питаннями макроекономічного розвитку займалися та займаються багато відомих вітчизняних та закордонних економістів. Серед них так як: Ю. Макогон, Л. Панкова, Е. Абель, Б. Бернанке, В. Базилевич, Ю. Левчук, О. Кирєєв, О. Амоша, В. Вишневський, В. Геєць, В. Дергачов, О. Білоус, Д. Лук'яненко, О. Філіпенко, Дж. Сакс, М. Поумер та інші.

Тим не менш постійні зміни у світовій та українській економіці, які пов'язані з процесами інтернаціоналізації, інтеграції та глобалізації відкривають перед Україною та іншими країнами світу нові проблеми та можливості для економічного розвитку. Також не слід забувати про постійний процес технологічного розвитку, який створює нові інструменти досягнення високих економічних показників, як для окремих підприємств так і для цілих держав. Тому питання макроекономічного планування та пошуку нових шляхів досягнення високих макроекономічних показників, - є зараз дуже актуальним для нашої країни.

Головною метою даної роботи є визначення орієнтирів макроекономічного розвитку та пошук перспективних напрямків їх досягнення.

За даними Міжнародного валютного фонду (МВФ) у 2012 році, з ВВП на душу населення у 3877 долара США, Україна посідала 106 сходинку серед 184 країн світу. Це свідчить про досить не ефективну економіку, в якій низький рівень оплати праці є однією з ключових конкурентних переваг. Через це в середньому кожен громадянин може дозволити дуже обмежений обсяг соціально-культурних благ, що у сумі з проблемами у правовій та екологічній площині призводить до низького рівня життя в цілому по країні.

З іншого боку не вірним буде також стверджувати, що ВВП на душу населення повністю і завжди відображає ефективність економіки тієї чи іншої держави. Наприклад буде помилково стверджувати, що Китайська народна республіка - друга економіка світу, яка з 6075 доларами США ВВП на душу населення в 2012 році посідала 87 місце, має менш ефективну економіку ніж Люксембург або Катар, які з 107206 та 99731 доларами США займали 1 та 2 місце відповідно.

Великий вплив на економічний розвиток мають фактори пов'язані з географічним розкошуванням, соціально-історичними чинниками та наявністю в країні тих чи інших природних та мінеральних ресурсів. Повертаючись до держави Катар слід зазначити, що на кінець 2011 року, за даними компанії British Petroleum, на території цієї країни було зосереджено 3,2 мільярдів тон нафти та 25 трильйонів кубометрів природного газу, що відповідно складає 1,5 % та 12 % від світових розвіданих запасів цих ресурсів. При цьому населення Катару складає 1,78 мільйона чоловік, що приблизно є 0,026 % від загального населення світу. Це має велике значення у світлі появи в 20 столітті та постійно зростаючого попиту на ці ресурси - з 2001 по 2011 роки споживання нафти у світі зросло з 3,6 до 4,1 мільярдів тон на рік, а споживання природного газу з 2,4 до 3,2 трильйонів кубометрів. Також важливим є розташування у рамках Перської затоки, яка дає вихід в Індійський океан, а через нього відповідно до Світового океану. Таким чином значні запаси ресурсів, які на даному етапі користуються великим попитом, та певні соціально-географічні особливості є головними чинниками соціально-економічного розвитку Катару, а відповідно його високого рівня ВВП на душу населення.

Інші фактори процвітання економіки має Люксембург, який є однією з найрозвинутіших та заможних країн світу. За територією та населенням він ще менший за Катар, його територія складає близько 2,6 тисяч квадратних кілометрів, що приблизно є 0,0019 % від загальної площі всіх країн світу, а населення в 2011 році становило 512 тисяч чоловік, що в свою чергу складає близько 0,007 % від загального населення планети. Також на відміну від Катару, Люксембург повністю залежний від імпорту енергоносіїв. Єдиний ресурс, який в достатній кількості присутній в цій країні, є залізна руда. Саме з відкриття залізної руди починається економічний прогрес до цього аграрної країни. Та не зважаючи на те, що сталеливарна промисловість була основою економіки на протязі досить довгого періоду часу, вона вже грає далеко не вирішальну роль у сучасних економічних та соціальних успіхах Люксембурга.

Ключовими факторами сучасного процвітання Люксембурга стали вигідне географічне розташування і дуже прогресивна, як показав час, політика у сфері міжнародної інтеграції, створення сприятливого бізнес-клімату, залучення інвестицій та розвитку перспективних напрямків економічної діяльності. Маючи вигідне географічне розташування в центрі розвиненої Західної Європи між таким економічно потужними країнами, як Німеччина, Франція та Нідерланди, в Люксембурзі одними з перших у Європі, а може й у світі зрозуміли перспективи регіональної економічної інтеграції. Тому вже у 1944 році - коли Люксембург був звільнений від окупації Третього Рейху, він разом з Бельгією та Нідерландами створюють об'єднання Бенілюкс, яке в подальшому стане одним з ключових елементів у створенні в 1951 році Європейському об'єднанні вугілля та сталі, а також Європейському економічному співтоваристві та Європейському товаристві з атомної енергетики, створених в 1957 році. В ці об'єднання, які стали фундаментом сучасного Європейського Союзу (ЄС), окрім вище зазначених країн ввійшли Німеччина, Франція та Італія. Також Люксембург був одним з ініціаторів підписання Шенгенської угоди у 1985 році. Варто зазначити, що місто Шенген знаходиться саме у Люксембурзі.

Отже активна участь в Європейських інтеграційних процесах, як на етапі створення так і в процесі розвитку ЄС, значно посилила переваги від, і без того вигідного, географічного розташування. А тому у світлі політичної і соціальної стабільності, розгалуженої фінансової системи, ліберального та справедливого законодавства, дуже помірних якщо не сказати низьких податках та значної інтегрованості у європейську фінансово-економічну систему - Люксембург стає ідеальним містком для світових компаній прагнучих вийти на ринки Західної Європи. І як слідство вже в 50-ті роки 20 століття разом з початком припливу американського капіталу у країні Західної Європи, в Люксембурзі відкривають свої представництва багато великих американських, а в подальшому і світових компаній та банків.

Але як світовий фінансовий центр, де за даними Євростату в 2011 році на долю лише фінансової та страхової діяльності припадало близько 23,5 % від загальної доданої вартості тобто ВВП, Люксембург починає формуватись лише з 70-х років минулого століття. З цього періоду він перетворюється з індустріальної країни де за даними UNdate (Статистика при ООН) в 1970 році на долю виробничої та добувної промисловості припадало близько 92 % від загальної виробленої доданої вартості, на країну з постіндустріальною економікою де в 2011 році на ці ж самі напрями економічної діяльності приходилося лише 15 %.

Багато що було причиною цій, без перебільшення над успішній, трансформації національної економіки. Це і криза перевиробництва в Європі у 70-ті роки й інші соціально-економічні та політичні події у ЄС та світі. Але найголовнішим важемом успіху стала здатність передбачити і використовувати масштаби й потенціал таких процесів, як міжнародна інтеграція, транс-націоналізація та глобалізація світової економіки. І як слідство проведення політики спрямованої на розвиток саме тих галузей економіки, які б мали найбільші перспективи у світлі зазначених процесів та наявних у країні конкурентних переваг.

Наприклад, територіальні та демографічні особливості, які має Люксембург, напевно не сприяли би подальшому розвитку металургійної промисловості. Також навіть за умов вигідного географічного розташування, дуже маленькі територіальні розміри не дозволили б отримувати великі прибутки від міжнародних перевезень через територію країни. З іншого боку, вже маючи к 70-им рокам певну інвестиційну репутацію та значною мірою інтегрувавшись в європейську фінансову систему. А також за умов того, що міжнародні фінансові операції є ключовим елементом діяльності транснаціональних корпорацій, а відповідно й основою неминучої глобалізації світової економіки - абсолютно виправдано виявилась ставка на розвиток національного фінансового сектору орієнтованого на обслуговування іноземних компаній та приватних осіб.

Ще варте уваги дбайливе ставлення та розвиток культурно-історичних об'єктів і природно-рекреаційного потенціалу Люксембургу.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

З одного боку, це робить країну привабливою для туристів, що призводить до збільшення доходів як у туристичній галузі так і в інших галузях економіки. З іншого ж боку, підвищує якість та задоволення життям, що приносить додаткові бали у різних міжнародні рейтингах та робить країну ще біль привабливою для міжнародних інвесторів.

Безумовно прямих паралелей між цими двома країнами та Україною бути не може, але деякі моменти варто зазначити.

Звісна річ, що Україна не володіє такими величезними запасами нафти та газу як Катар. Більше того наявних запасів не вистачає навіть для задоволення внутрішніх потреб, а геополітична кон'юнктура та структура національної економіки роблять цю проблему для нашої країни ще більш гострішою ніж для більшості країн Європи, в тому числі повністю енергозалежного Люксембургу.

Ця ситуація може вирішуватись декількома шляхами, одним з яких може бути певна структурна трансформація національної економіки. Тобто перехід від енерговитратного індустріального виробництва до постіндустріальної економічної моделі розвитку, основаної на високих технологіях та наданні професійних послуг.

Як зазначалося вище, зменшення споживання енергоносіїв було можливо не головним пріоритетом трансформації економіки Люксембурга, тем не менш енергоємність ВВП зменшилася за період 1980 - 2011 роки з 353,9 кг. до 117,3 кг. нафтового еквіваленту на 1000 доларів США виробленого ВВП (за даними Всесвітнього Банку, у цінах 2005 року). Зради справедливості треба також зауважити і те, що в принципі зниження цього показника спостерігалось, як в Україні так і у світі в цілому. У світі спостерігалось повільне зниження з 236,4 кг. у 1990 до 181,5 кг. у 2010 році. Це певною мірою пояснюється переходом до постіндустріальної моделі серед розвинених та деяких нових індустріальних країн, що зменшувало енерговмісткості світового ВВП з одного боку, а з іншого - збільшення індустріального виробництва в країнах що розвиваються навпаки стимулювало посилення цього показника.

В той же час зміна енерговмісткості ВВП України в період з 1990 по 2010 роки мала різні тренди. С початку було збільшення з 601,7 кг. в 1990 році до 831 кг. у 1996, після чого цей показник суттєво зменшився і в 2010 році він склав 471,9 кг. нафтового еквіваленту на 1000 доларів виробленого ВВП. Якщо глибоко не вдаватися у деталі, то пояснити цю динаміку можна наступним чином - після розпаду Радянського Союзу і пов'язаних цим кризових явищ, ВВП України в 1996 порівняно з 1990 роком зменшився на 56,8 %, в той час як загальне споживання енергоносіїв зменшилось лише на 40,3 %. Тобто внаслідок закриття виробництв споживання енергії зменшилось, але тем не менш залишилось досить велике споживання серед об'єктів ЖКГ, а також заводів які працювали не на повну потужність, що збільшувало витрати енергії на одиницю виробленої продукції. Починаючи з 2000 року відбувається поступове відновлення економіки і разом з тим стабілізація та навіть невеличке збільшення споживання енергоносіїв в Україні, але починаючи з 2005 року різке збільшення цін на импорт енергоносіїв та світова фінансова криза знову створюють тенденцію к зниженню споживання енергії. В 2010 порівняно з 1996 роком ВВП України зріс на 53 %, а споживання енергії зменшилося на 13,1 % до 131 мільйона тон нафтового еквіваленту. Таким чином відновлення економіки, за рахунок збільшення закордонного попиту, що спонукало більш повне завантаження існуючих виробництв та розвиток сфери послуг привело до суттєвого зниження енерговмісткості ВВП України у першому десятилітті XXI століття.

Знову повертаючись до Люксембургу, слід зауважити, що на відміну від України, зменшення енерговмісткості відбувалося завдяки набагато більшим темпам зростання ВВП за темпи зростання споживання енергії. З 1990 по 2010 роки ВВП Люксембургу виріс у 2,14 рази, а споживання енергоносіїв збільшилося лише на 24 %. Це свідчить про те, що зменшення енерговмісткості ВВП сталося не від закриття індустріальних виробництв, а завдяки паралельному розвитку разом з індустріальним виробництвом інших швидкозростаючих постіндустріальних галузей економіки. Тому, якщо збільшувати енергоефективність України, саме через структурну трансформацію економіки, то в концептуальному плані треба рухатись у схожому з Люксембургом напрямку, тобто концентруватись на розвитку нових напрямків бізнесу але без різкого згортання традиційних галузей економіки.

Знову повертаючи свій погляд на Катар, можливо помітити, або скоріш за все уявити, певну дуже абстрактну паралель з Україною. Як вже згадувалося на початку, головним фактором економічного процвітання Катару є зосередження непропорційно великих відносно території та населення запасів енергетичних ресурсів, головним чином природного газу - 12 % від світових запасів при населенні 0,026 % від світового. В той же час Україна при населенні 45,5 млн. чоловік та території 603,6 тис. кв. км., що відповідно складає 0,65 % та 0,45 % від світових показників, має приблизно 30 % світових запасів чорноземів, що при інших рівних умовах дає суттєві переваги при виробництві сільськогосподарської продукції.

Як і на енергоносії попит на сільськогосподарську продукцію постійно зростає. Це відбувається в наслідок багатьох факторів, провідними з яких є постійне збільшення населення у країнах що розвиваються, та постійне збільшення рівня життя у розвинених країнах. Так за даними FAOSTAT, світовий импорт/експорт пшениці у період з 2000 по 2010 роки збільшився на 23,2 % до 144,3 млн. тон. В той час як, наприклад импорт/експорт нафти у світі, за даними компанії British Petroleum, у період 2001-2011 роки збільшився на 21,9 % до 54,6 млн. барелів на добу. Ці тенденції призводять до збільшення цін, як на енергоносії так і на продукцію сільського господарства. За даними Всесвітнього Банку, світові ціни на пшеницю (твердозернову червонозерну озиму), кукурудзу та ячмінь за період 2001-2011 роки зросли на 150 %, 226 % та 121 % і склали відповідно 316, 292 та 207 доларів за тону. За цей же період нафта марки бренд подорожчала на 355 %, а скрапленій природний газ на 206 %.

Звичайно, досягнення економічного процвітання через розвиток національного сільськогосподарського виробництва, набагато важчий процес ніж досягнення процвітання через експорт нафти або газу у випадку наявності таких можливостей. І на це є одна вагома причина, яка призводить до суттєвих розбіжностей у світовій торгівлі між цими видами товарів. Ця причина полягає в тому, що нафта чи газ або є, або їх не має, в той час, як можливість виробляти продукти сільського господарства в тій чи іншій мірі володіють майже всі країни. Більше того, природні запаси енергоносіїв розподілені не рівномірно, і як наслідок в одних країнах вони зосереджені у дуже великих об'ємах, а в інших, яких набагато більше, їх недостатньо або взагалі немає. При цьому у наслідок швидкої індустріалізації та глобалізації виробництва, попит на ці ресурси починаючи з другої половини XX століття постійно зростає в усіх країнах. Від так, експорт енергоносіїв майже не зустрічає конкуренцію з боку внутрішніх виробників, а відповідно, до нього не застосовуються тарифні й нетарифні методи захисту національних ринків в країнах імпортерів. Так, є дуже поширеною практика застосування акцизів на импорт палива, але в даному випадку, у наслідок масового не еластичного попиту, додаткові витрати несуть не імпортери а споживачі. Більше того, така ситуація дає можливість країнам експортерів встановлювати експортні тарифи, що дають дуже суттєве збільшення державного бюджету, а відповідно державних витратків на соціальну та інші сфери.

З сільськогосподарською продукцією зовсім інша ситуація. Оскільки, як вже було сказано, майже кожна країна має певні можливості у сільськогосподарській сфері, тому цілком природно, що як і будь яка інша галузь національної економіки, ця галузь теж буде захищатися. Також як правило, особливо у розвинених країнах, ринки яких за рахунок високої платоспроможності є найбільш цікавими, сільське господарство серйозно дотується та захищається державою. Далі, національне сільське господарство є основою продовольчої безпеки держави, яка має рівень соціальної значимості набагато вищий за енергетичну безпеку, хоча в сучасних умовах є дуже залежною від неї. Тим не менш, якщо в першому випадку продовольча безпека стимулює посилення захисту національного виробника, за винятком гострої необхідності стабілізації цін, то у випадку з енергетичною безпекою переважна більшість країн дуже зацікавлена у імпорті енергоносіїв, бо не мають іншого виходу. Окрім цього, сільське господарство у більшості випадків зв'язано з продуктами харчування, на які розповсюджується дуже велика кількість перевірок та стандартів якості, можливо це об'єктивна необхідність яка стосується і національних виробників, але в реальному житті це служить вагомим інструментом обмеження імпорту згідно з економічними або політичними інтересами, тієї чи іншої країни. Спираючись на вище сказане, не важко здогадатися, що національний виробник зазвичай має суттєві переваги перед закордонним імпортером сільськогосподарської продукції, а від так єдиним вірним виходом є орієнтація на не заняті національним виробником сегменти. Але, є ще інші закордонні виробники, які в силу природних або технологічних можливостей також мають здатність експортувати певні види товарів сільського господарства. І успішність в конкуренції з ними залежить, як від природно-географічних особливостей, так і від технологічних можливостей, міжнародних домовленостей і інтеграційного процесу. Таким чином стає очевидним, що конкуренція у міжнародній торгівлі продуктами сільського господарства набагато гостріша і потребує більшої гнучкості від

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

країн експортерів, ніж у випадку з експортом енергоносії, в першу чергу нафти та газу.

Наприклад, за даними Всесвітньої організації торгівлі середня ставка імпортного мита на товари сільського господарства в ЄС становить 13,8 %, в США - першій економіці світу, скоріш як виключення, - 4,9 %, в Китаї, який є другою економікою світу, - 15,7 %, у третій економіці світу - Японії цей показник склав 22,8 %. А наприклад у другій за чисельністю населення країні світу - Індії, середня ставка мита на сільськогосподарські товари склала аж 113,1 %. В Росії, яка є найбільшим торговельним партнером України серед окремо взятих країн світу, показник мита на вироби сільського господарства склав 14,3 %. В той же час середня ставка мита на імпорту нафти та нафтопродуктів в США, Китаї та Японії, відповідно складає 1,4 %, 5 % та 9,8 %, а в ЄС цей показник склав 2 %. Більше того, близько 87,4 % імпорту нафти та нафтопродуктів в ЄС не обкладаються митом, при цьому доля цих товарів в 2010 році склала 20,3 % від загального імпорту в розмірі 1,813 трильйони доларів. В той же час, лише 32,3 % сільськогосподарського імпорту в ЄС вільні від мита, при тому що його доля в загальному імпорті в 2010 році склала 5,8 %.

З іншого боку, у розвитку сільського господарства теж є багато переваг перед видобутком та експортом нафти або газу. По перше слід відзначити, що сільське господарство це галузь, базою якої є, в першу чергу, відновлювальні природні можливості території, звичайно за умов раціонального використання і дбайливого ставлення до них. В той же час базують нафту та газовидобутку, а відповідно і експорту, є не відновлювальні ресурси. Хоча, тут слід зробити певне зауваження, - сучасне сільське господарство теж дуже залежне від енергоносіїв та інших не відновлювальних ресурсів. Наприклад, паливе для сільськогосподарської техніки виробляється з нафти, або добрива, для певних видів яких, використовується дуже великий об'єм природного газу. Але вже зараз набирає обертів процес пошуку альтернативних та відновлювальних джерел енергії, який матиме суттєві наслідки для світової економіки, в тому числі нафто і газоекспортуючих країн, при цьому відкриваючи новий вектор розвитку у сільському господарстві у вигляді виробництва біопалива.

Наприклад за даними компанії British Petroleum, виробництво біопалива у світі з 2001 по 2011 рік зросло з 10 млн. тон нафтового еквіваленту до 58,9 млн. тон, тобто у 5,9 рази. З іншого боку, видобуток нафти у світі за аналогічний період збільшився лише на 10,1 %. Спираючись на дані Всесвітнього Банку можна також відзначити, що частка біопалива у загальному виробленні енергії у світі, хоч і збільшилася з 0,1 % до 0,46 % за 2001-2010 роки, але все ж таки залишається дуже малою щоб впливати на світову енергетику. Найбільшими виробниками біопалива в 2011 році були США та Бразилія, на долю яких припадало 48 % і 22,4 % відповідно. В ЄС вироблялося 16,5 % від світового обсягу біопалива у 2011 році.

Якщо привести відношення виробленого біопалива у США та Бразилії до площі їх сільськогосподарських земель, то отримаємо наступне: у США це 6,9 тон нафтового еквіваленту на 1 квадратний кілометр сільськогосподарських земель, а в Бразилії 4,7 тони. Тому якщо взяти до уваги наявність в Україні близько 0,4 млн. кв. кілометрів аграрних земель, то при схожому підході ми могли б мати 1,9-2,8 млн. тон нафтового еквіваленту, а той ще більше, враховуючи переваги наших земельних ресурсів. А це, враховуючи наведені вище показники споживання енергії Україною, приблизно від 1,5 до 2,4 % загального споживання. При тому це, як правило, заміна споживання дорогої нафтової енергії. З іншого боку, наприклад рапс який використовується для виробництва біоетанолу, як і соняшник, дуже виснажує ґрунт, тому необхідно раціонально підійти до використання земель під їх вирощування, чого на жаль не робиться у сучасній Україні.

Таким чином, Україна має серйозні можливості посилення власної енергонеалежності, через розвиток сільського господарства. Але, не залежно від того, чи буде Україна нарощувати виробництво біопалива, чи ні, світовий розвиток цього джерела енергії має позитивне значення для сільського господарства, в тому числі в Україні. Тому, що виробництво біопалива потребує сільськогосподарських земель, які до цього могли використовуватись під вирощування традиційних сільськогосподарських культур. А це відповідно, створює додатковий тиск на пропозицію цих товарів на світовому ринку, що за умов постійно зростаючого попиту, додатково стимулює збільшення цін. А це в свою чергу, створює додатковий прибуток для країн експортерів сільськогосподарської продукції, в тому числі і України.

Також розвиток енергозберігаючих технологій, відновлювальних та альтернативних джерел енергії має позитивний ефект для сільського господарства, як і для багатьох інших галузей економіки. Тому що він створює хоч і не великий на сучасному етапі, але постійно зростаючий тиск на ціни традиційних енергоносіїв, які відіграють значну роль у прибутковості, в тому числі і сільського господарства. З іншого боку такі тенденції є негативними для виробників і експортерів традиційних енергетичних ресурсів. Наприклад, у наслідок бурхливого розвитку видобутку сланцевого газу в США, ціни на природний газ у цій країні впали з пікових 317 доларів за тисячу кубометрів у 2005 та 2008 роках, до 100 доларів в 2012 році (за даними Всесвітнього Банку). В принципі запаси сланцевого газу наявні і в Україні, і навіть почалася підготовка до їх видобутку. Але треба зважати на екологічні ризики, які пов'язані з технологією видобутку сланцевого газу. Бо це може зашкодити довкіллю, а відповідно і сільському господарству, і населенню - яке є головною цінністю будь якої держави.

Окрім вище зазначеного, у розвитку сільського господарства для України ще є одна суттєва перевага, яка базується на структурі національної економіки. Україна має різнопланову економіку, в якій досить значне місце посідають машинобудівна та хімічна галузі. У 2012 році за даними Державного комітету статистики ці дві галузі реалізували продукції на 124,3 і 54,9 млрд. грн. В той же час, від загальної реалізації близько 13,3 млрд. доларів США продукції машинобудування та 5,1 млрд. доларів товарів хімічної галузі було експортовано. Якщо врахувати дані Національного банку, щодо середнього курсу гривні до долара США, який в 2012 році склав 8,07 грн. за 1 долар США, то можна побачити, що близько 86,3 % продукції машинобудування та 75 % товарів хімічної галузі йде на експорт. Загалом відношення експорту до ВВП в цьому році склало 51 %. Велике значення експорту є характерною рисою, притаманною багатьом країнам світу, і викликаною глобалізацією та інтернаціоналізацією господарського життя. Але це в свою чергу робить національну економіку дуже чутливим до міжнародних потрясінь, що наочно продемонструвала світова фінансова криза.

Розвиток сільського господарства можливо не зменшить, а той посилить значення експорту для національної економіки, бо головні ринки збуту українського сільського господарства знаходяться за кордоном. Тим не менш, розвиток сільського господарства буде збільшувати внутрішній попит на товари хімічної галузі та продукцію машинобудування, у вигляді добрив, гербіцидів, сільськогосподарської техніки і т.д. В свою чергу, наприклад, збільшення виробництва вітчизняної сільськогосподарської техніки призведе до підвищення попиту на металеві вироби, що сприятиме розвитку металургійної промисловості, яка вже традиційно довгий час є локомотивом Української економіки. Загалом розвиток цих галузей, які є основними для України сприятиме збільшенню доходів населення, що буде мати позитивний ефект для посилення попиту на споживчі товари та послуги, а завдяки цьому відкриються додаткові можливості вітчизняних виробників, зокрема у легкій промисловості, туристичному бізнесі та інших сферах. Але для того, щоб цей ланцюжок переваг для вітчизняного виробника існував, окрім безпосереднього розвитку сільського господарства, потрібна ще правильна політика у сфері регулювання імпорту, оскільки додатковий внутрішній попит може задовольнятися за рахунок не національних, а закордонних товарів.

Від так, розвиток сільського господарства з одного боку сприятиме розвитку інших важливих для України галузей, через підвищення внутрішнього попиту на їх продукцію. З іншого боку, підвищення попиту, а відповідно збільшення об'ємів виробництва створюватимуть додатковий ефект масштабу, що також позитивно позначиться на ефективності виробництва, і підвищенні конкурентоспроможності на світовій арені. У кінцевому рахунку створення подібних ефектів стимулюватиме модернізацію національної економіки та підвищення доходів населення.

Але розвиток сільського господарства або будь якої іншої галузі, передбачає модернізацію та збільшення виробництва. А для цього, як правило, потрібні дві складові: інвестиції та ринки збуту. І те інше в достатній але в обмеженій кількості є в рамках світової економіки. І оскільки ці фактори виробництва є обмеженими за них йде постійна боротьба, в ході якої використовуються як власні конкурентні переваги та і створюється додаткові перешкоди та бар'єри для конкурентів. Однією з можливостей створення конкурентних переваг та зменшення бар'єрів є доступи до інвестицій та ринків збуту, для України або іншої держави є міжнародна інтеграція.

Зараз Україна має два, у даний час взаємовиключні, глобальні напрямки інтеграції: Європейський та Митний Союз. Кожен з цих напрямків має свої можливі негативні та позитивні наслідки. Якщо коротко охарактеризувати стереотипи вибору між цими напрямками

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

інтеграції, то можна сказати наступне.

У випадку з Митним Союзом це боротьба економічних страхів з політичними. Під економічними страхами слід розуміти, можливі наслідки пов'язані з Європейською інтеграцією для України, серед яких: не конкурентоспроможність українських товарів на Європейському ринку, обмеження для українських товарів у країнах Митного Союзу, збереження дискримінаційних цін на російський газ і т.д. Саме економічні побоювання є чинниками, які спонукають до вступу в Митний Союз. Головним стримуючим фактором є страх перед втратою політичного суверенітету у наслідок економічної гегемонії Російської Федерації та унеможливлення просування у Європейському напрямку. Наприклад, частка Росії у загальному ВВП країн Митного Союзу та України в 2012 році склала 82,3 %. В той же час частка Німеччини, яка є найбільшою економікою ЄС, безпосередньо у загальному обсязі ВВП Європейського Союзу складає лише 20,5 %. Звичайно, наприклад у НАФТА США має домінуюче положення, але на Північноамериканському континенті інших варіантів для регіональної інтеграції важко знайти.

Європейський вибір це в першу чергу протиставлення економічних та соціально-політичних сподівань економічним ризикам. Оскільки, о економічних ризиках коротко вже було сказано вище, тому далі мова піде о певних можливостях Європейської інтеграції для України.

Як вже було сказано, інтегрованість Люксембургу в європейську економічну систему, дозволили йому спочатку стати певним містком для американських та інших світових компаній прагнучих вийти на європейські ринки. А потім за допомогою концентрації цієї міжнародної ділової активності, певних внутрішніх реформ та ще глибшої інтеграції в європейські фінансові інституції, перетворитися на один із європейських та світових фінансових центрів.

Звичайно мало імовірно, що Україна зможе у прогнозованому майбутньому стати європейським або світовим фінансовим центром, не залежно від обраного напрямку інтеграції. Хоча, розвиток будь якої іншої галузі, також буде додатково стимулювати і розвиток фінансової сфери, яка є не від'ємної складовою сучасної економічної діяльності. Тим не менш Україна володіє серйозним потенціалом у сфері транспортних комунікацій, які також є дуже важливими для сучасної торгівлі та виробництва. Цей фактор в сукупності з європейською інтеграцією може значно посилити позиції України, як у сфері міжнародних транспортних перевезень, так і створити передумови для відкриття в Україні нових підприємств закордонними компаніями, які будуть орієнтовані на західноєвропейські ринки.

Наприклад, у щорічному звіті Всесвітнього Економічного Форуму "The Global Competitiveness Report 2012–2013" Україна посідає 73 сходинку серед 144 країн світу. В той час, наші сусіди і конкуренти на Чорноморському узбережжі Болгарія та Румунія, які в 2007 році стали членами ЄС, займають 62 та 78 відповідно. Але з позиції інфраструктури Україна займає 65 місце, а Болгарія і Румунія 76 та 97. Особлива відчутна різниця якості залізничної інфраструктури, де Україні належить 24 місце, Болгарія та Румунія посіли 56 та 83 місце відповідно. Також за цим рейтингом Україна переважає ці дві країни і за якістю портової інфраструктури де її дісталось 75 місце, Болгарія та Румунія відповідно посіли 100 та 137 місце.

Якщо сопоставити данні Всесвітнього Банку стосовно довжини залізничних доріг з даними Євростату та Державного комітету статистики стосовно вартості експорту послуг залізничного транспорту в 2011 році, то в Україні на 1 кілометр залізничних доріг припадало приблизно 63 тисячі євро, за умов 1,3 долара за 1 євро. В той час, як в Болгарії цей показник складав 18 тисяч, в Румунії 5,4 тисячі, а в середньому по ЄС 27,8 тисяч євро. З іншого боку в 2011 році Україна експортувала послуг автомобільних перевезень на суму 4,8 тисячі євро на 1 кілометр доріг. В Болгарії цей показник склав 21,4 тисячі євро, а в Румунії 15,6 тисячі євро. Саме автомобільні шляхи є найслабшою ланкою в інфраструктурі України за рейтингом Всесвітнього Економічного Форуму, за цим показником наша країна посідає 137 сходинку. Хоча в Болгарії та Румунії справи в цій площині не набагато кращі, вони посідають 129 та 142 місце відповідно. Тим не менш інтенсивність використання автомобільних шляхів для надання транспортних послуг закордонним компаніям в цих країнах вища. Як щоб Україна використовувала автомобільні шляхи також інтенсивно як і Румунія, то за наявності в 2010 році 169,5 тисяч кілометрів автомобільних шляхів, експорт автомобільних транспортних послуг склав би ні 629 млн. євро, а 2,64 млрд. євро.

Також згідно з цим рейтингом най гірше становище в Україні з інституційним забезпеченням (не забезпечення прав людини, корупція, проблеми захисту інтелектуальної власності, зловживання владою і т.д.), ефективністю товарних ринків (монополії, слабка конкурентоспроможність вітчизняних виробників, неефективність податкової системи, торгівельні бар'єри і т.д.) та розвитком фінансових ринків (низька якість та доступність фінансових послуг, недоступність кредитів та венчурного капіталу, слабкий розвиток фондового ринку і т.д.). З іншого боку, Україна має відносно непогані позиції в сфері освіти та ринку праці, особливо з точки зору ведення бізнесу.

Тому європейська інтеграція України, в наслідок якої буде приведення українського законодавства до європейських стандартів, може бути дуже корисною для нашої країни. Також у наслідок інтеграції повинне відбутися спрощення митних процедур, що ще збільшить транспортний потенціал України. Не слід забувати і о можливих фінансових надходженнях від різних інституцій ЄС, які також не будуть зайвими для модернізації національної економіки та поліпшення макроекономічної ситуації.

Наприклад за даними Євростату, середньорічне сальдо фінансових потоків від різних інституцій ЄС до Болгарії за 1999-2006 роки склало 213 млн. євро або 27 євро на одного мешканця, а з 2007 по 2011 роки цей показник склав 506 млн. євро або 66,5 євро на одного мешканця. В Румунії цей показник за 1999-2006 роки склав 413 млн. євро або 19 євро на одного мешканця, а в 2007-2011 роках 1,07 млрд. євро або 50 євро на одного мешканця. Велика частина цих коштів належить до соціальних, структурних та сільськогосподарських фондів, спрямованих відповідно на посилення зайнятості, покращення інфраструктури, у тому числі і транспортної, та підтримку сільського господарства. Також слід відзначити, що Болгарія та Румунія підписали угоду об асоціації з ЄС в 1993 році, яка вступила в силу в 1994 році.

В Україні цей показник за перший період склав 85 млн. євро або 1,8 доларів на одного мешканця, а у другий період 115 млн. або 2,5 євро на одну людину. Як щоб інтенсивність фінансових потоків в Україну з різних інституцій ЄС була б, як у Румунію в період 1999-2006 років, тоді б сальдо фінансових потоків в Україну в 1999-2006 роках стало 912 млн. євро, а в 2007-2011 роках 1,2 млрд. євро.

Візьмемо сценарій Хорватії, яка в 2001 підписала угоду о стабілізації та асоціації з ЄС. Дана угода вступила в силу 2005 року, а 1 липня 2013 року Хорватія стала членом ЄС. З 1999-2004 роки середньорічне сальдо фінансових потоків Хорватії з європейськими інституціями було 15 млн. або 3,3 євро на одного мешканця, цей же показник в 2005-2011 роках склав 91 млн. або 21 євро на одну людину. Від так інтенсивність даного показника в Хорватії зростає з 3,3 до 21 євро на одну людину, тобто в 6,4 рази. Якщо б Україна рухалась за сценарієм Хорватії, тоді б цей показник збільшився не з 79 млн. або 1,6 євро на одну людину до 112 млн. або 2,4 євро на одну людину у відповідні періоди. Він би у другому періоді збільшився до 472 млн. або 10,2 євро на одну людину, що також є дуже серйозними коштами.

Звичайно кожна країна має різні показники фінансових потоків з інституціями ЄС. Так наприклад середньорічне сальдо Польщі в 2007-2011 роках склало 6,5 млрд. або 170 євро на одну особу. А Німеччині, яка є головним донором Європейського Союзу, мала в цей період від'ємне середньорічне сальдо у розмірі -12,6 млрд. або -154 євро на одну особу. Тим не менш Україна сподівається у наслідок європейської інтеграції посилитись саме як реципієнт коштів.

Таким чином європейська інтеграція може посилити, як інституційно-правові основи в державі, так і додатково залучити кошти на модернізацію економіки. Це буде сприяти підвищенню інвестиційної привабливості та розвитку не тільки традиційних для України галузей економіки, а й нових перспективних напрямків економічної діяльності. В кінцевому рахунку це дасть Україні доступ до нових ринків не тільки в географічному розумі, але і с точки зору товарної номенклатури.

У якості закінчення, хотілось би сказати, що Україна має великий потенціал для розвитку в багатьох напрямках, які знаходяться в економічній, політичній, соціальній, міжнародній та інших площинах сучасного життя. І успіх буде залежати від правильної комбінації зусиль в цих напрямках, чіткості поставлених цілей та послідовного дотримання обраного курсу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] // Режим доступа.: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. British Petroleum (BP): BP Statistical Review of World Energy June 2012 [Електронний ресурс] // Режим доступа.:

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

<http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/Statistical-Review>

3. 2012/statistical_review_of_world_energy_2012.pdf

4. Eurostat [Электронный ресурс] // Режим доступа.: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

5. Faostat [Электронный ресурс] // Режим доступа.: <http://faostat3.fao.org/home/index.html#HOME>

6. International Monetary Fund [Электронный ресурс] // Режим доступа.: <http://www.imf.org/external/index.htm>

7. Undata [Электронный ресурс] // Режим доступа.: <http://data.un.org/>

8. World DataBank [Электронный ресурс] // Режим доступа.: <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

9. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2012–2013 [Электронный ресурс] // Режим доступа.: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

10. World Trade Organization: International trade and market access data [Электронный ресурс] // Режим доступа.: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm

ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ

Кузнецов В.Г., к.э.н., доцент, доцент кафедры маркетинг Донецкого Национального Университета (Украина)

Шаповалова В.С., аспирант кафедры маркетинг Донецкого Национального Университета (Украина)

Кузнецов В.Г., Шаповалова В.С. Тенденции и перспективы развития горно-металлургического комплекса Украины.

В статье проводится анализ современного состояния горно-металлургического комплекса Украины. Рассматриваются основные тенденции развития и функционирования отрасли, изучается динамика выпуска и реализации металлопродукции, рассматриваются технологические структуры производства, проводится анализ основных показателей деятельности металлургии и изменения структуры инвестиций.

На основе анализа состояния горно-металлургического комплекса Украины и общемировых тенденций металлургического производства разрабатываются перспективные направления развития отрасли и мероприятия по повышению эффективности деятельности металлургических предприятий на украинском и мировом рынках.

Ключевые слова: металлургия, горно-металлургический комплекс, анализ тенденций, перспективы развития.

Кузнецов В.Г., Шаповалова В.С. Тенденції і перспективи розвитку гірничо-металургійного комплексу України.

В статті проводиться аналіз сучасного стану гірничо-металургійного комплексу України. Розглядаються основні тенденції розвитку і функціонування галузі, вивчається динаміка випуску і реалізації металопродукції, розглядаються технологічні структури виробництва, проводиться аналіз основних показників діяльності металургії і зміни структури інвестицій. На основі аналізу стану гірничо-металургійного комплексу України і загальносвітових тенденцій металургійного виробництва розробляються перспективні напрямки розвитку галузі і заходи по підвищенню ефективності діяльності металургійних підприємств на українському в світовому ринку.

Ключові слова: металургія, гірничо-металургійний комплекс, аналіз тенденцій, перспективи розвитку.

Kuznetsov V., Shapovalova V. Trends and prospects of development of mining and metallurgical complex of Ukraine.

The article analyzes the current state of the mining and metallurgical complex of Ukraine. Examines the main trends in the development and functioning of the industry, studied the dynamics of production and sales of metal, some technological structure of production, analyzes the key performance indicators of metallurgy and restructuring investments. On the basis of analysis of the mining and metallurgical complex of Ukraine and worldwide trends developed promising metallurgical industry trends and activities to increase the effectiveness of the Ukrainian metallurgical enterprises and global markets.

Keywords: metallurgy, mining and metallurgical complex, the analysis of trends and prospects for development.

На современном этапе развития национальных хозяйственных систем в целом и металлургической отрасли в частности происходят сложные многогранные процессы реструктуризации. Под влиянием специфических особенностей развития отдельных стран, компаний и процессов мировой рынок металла в конце XX – начале XXI вв. претерпел существенные изменения. Опережающими темпами в сравнении с общим спросом развивалась мировая торговля металлопродукцией, что усиливало конкуренцию за счет расширения предложения и перегруппировки сил на мировом рынке. Так, в последние годы существенно возросла доля стран Юго-Восточной Азии, как в производстве, так и потреблении металлопродукции. Появление на мировом рынке металла новых крупных производителей повысило его устойчивость, уменьшило влияние конъюнктурных колебаний в отдельных странах, где были приняты меры по защите внутреннего рынка и стимулированию развития металлургии.

Постановка проблемы. В условиях трансформации национальных экономик, глобализации и реструктуризации хозяйственных систем горно-металлургический комплекс (ГМК) Украины остается одним из базовых элементов экономики государства. Так, по данным статистики и исследованиям ряда ученых металлургические предприятия Украины создают около 20% ВВП страны, 10% валового выпуска товаров и услуг, 22% промышленного производства, 40% экспорта. Количество работников металлургической отрасли в 2012 г. составило 321,8 тыс. чел., это более 10% от общего числа занятых в промышленности.

В структуре промышленности Украины удельный вес ГМК возрастает несмотря на то, что в натуральном выражении производство металлопродукции падает. Индекс конкурентоспособности отечественного экспорта черных металлов остается на достаточно высоком уровне (89,10 в 2009 году, при максимальном индексе 100), однако отслеживается тенденция его снижения (в 2001г. – индекс был равен 94,42) [5, с. 78]. Причиной снижения индекса конкурентоспособности является высокий физический износ оборудования (55,2%-80,8%) ведущих отечественных металлургических предприятий. Только у двух сохраняется достаточно низкий уровень физического износа («Енакиевский металлургический завод» – 13,4%, «Алчевский металлургический завод» - 38,9%). Моральный износ металлургического оборудования официально не рассчитывается, но по мнению экспертов и специалистов он близок к 90%. На оборудовании с физическим износом выше нормативного производится более 50% металлопродукции. [3]. Зависимость украинской экономики от результатов деятельности и показателей экспорта ГМК, обуславливает необходимость постоянного анализа состояния и тенденций развития горно-металлургического комплекса, разработки научно обоснованной стратегии его развития и реализации этой стратегии как важной составляющей общей политики государства.

Анализ последних исследований и публикаций. Проблемам развития украинской металлургии на современном этапе посвящены работы таких ученых и специалистов как: Амоша А.И., Антонюк В.П., Аптекарь С.С., Большакова В.И., Буркинский Б., Горбенюк А., Грищенко С.Г., Кулишова Я.В., Лысенко Ю.Г., Мазур В.Л., Макогон Ю.В., Минаев А.А., Новикова О.Ф., Савчук С., Чайка В.В., Юзов О.В. и другие. Однако, в связи с многогранностью проблемы, вопросы влияния современных тенденций развития металлургического комплекса на общую экономическую ситуацию остаются недостаточно освещенными.

Цель статьи – проанализировать современное состояние металлургического комплекса Украины, выявить основные тенденции функционирования и перспективы развития на национальном и мировом рынках.

Изложение основного материала исследования. Сегодня, горно-металлургический комплекс Украины составляют около 800 предприятий, в том числе 19 металлургических комбинатов и заводов, 12 трубных заводов, более 20 метизных предприятий, более 100 специализированных предприятий по переработке металлолома и отходов [4].